

видяното в тях: „Аз бях трогнат от жалост и удивление, да видя вдовици, които са без мъже, без къщи и покъщнина, без всичко, което имат 4-5 деца, и пак мъжествено работят с вретеното, без да гледат треската, която троши костите им“²².

В. „Стара планина“ дава интересни сведения как започва възстановяването на Батак. Завърналите се батачани бедстват в малки дъсчени колиби. Международният натиск принуждава правителството в Цариград да вземе мерки. Турски сановници заявяват пред екзарх Антим, че ще възстановяват къщи в пострадалите селища²³. Дописникът на „Стара планина“ в Пловдив описва как се извършва това: „Тясно стана на правителството на султана и то се мъчи да заличи сторените зверства с няколко пригодявания на пострадалите. В Батак тези дни е бил пазарджикският каймакамин и с голяма деятелност залягал да се построят по-скоро около 300 къщи за останалите злочастни батачане. Околните помаци били задължени види се щат не щат да докарват дъски, греди, талпи“. Това не било никак по волята на помациите, но нямало що да сторят“²⁴. Много критично пише за строителството на къщи от турските власти Дж. Макгахан. Според него то се извършва с ангария и върви много бавно. При това селяните били задължени да подписват документи, че ще възстановят изразходваната сума. Сведения за злоупотреби при възстановяването на къщи се срещат и в архивните документи.

Съвременник на събитията пише в началото на ХХ век за действията на султанската власт в Батак след въстанието: „Грижата на турското правителство е била да събира труповете на загиналите и да ги заравя. Да скърца със зъби на останалите живи и да задава страх, че пак ще ги колят, ако казват какво е станало с тях“²⁵. Тези сведения се потвърждават от тогавашните вестници. На 13 октомври 1876 г. „Стара планина“ пише, че в Батак и други селища са избити българи, които сътрудничат на чуждестранните анкетьори и журналисти. Седмица по-късно същият вестник разказва, че пазарджишкият каймакамин обикаля Батак и плаща, за да му се посочат човешки останки, за да бъдат заровени²⁶. Революционният деец Саво поп Евстатиев и сътрудникът на леди Странфорд - Вълко Шопов, в свои писма отбелязват, че в Батак са разквартирувани турски войници, които тормозят населението. След около месец излизаният в Болград „Български глас“ изнася тази информация на страниците си²⁷.

Вниманието на тогавашните български публицисти е привлечено и от дейността на чуждите благотворителни мисии в Батак. Обикновено тя се свързва с лейди Странфорд, която идва в Батак през октомври 1876 г. Тя поддържа болница, раздава дрехи и осигурява в продължение на месеци безплатното изхранване на населението. Благодарение на дописника на „Стара планина“ може да се уточни,